

Het poortgebouw in aanbouw van Hoog Catharijne, waar Pawel Kupczalojc tientallen meters naar beneden viel.

© AD/Ruud Voest

Tweetalige voorman kan bouwongevallen voorkomen

Zeker een op de vijf arbeidskrachten in de bouw komt tegenwoordig uit het buitenland. Volgens het EIB-rapport 'Buitenlandse arbeidskrachten in de bouw' uit juni 2019 leidt dat niet tot extra ongevallen. Maar, zoals ook elders in deze editie (p. 37) te lezen is, worden ongevallen in de bouw massaal verzwegen. Wat kan een veiligheidskundige eigenlijk doen om 'buitenlandse' ongevallen te voorkomen? Het antwoord is simpel: taal blijkt de sleutel.

Op de kille ochtend van 11 januari 2017 wordt Pawel Kupczalójc dood gevonden op de bodem van een liftschacht, op een bouwplaats bij Hoog Catharijne in Utrecht. De Poolse bouwvakker stapte eerder op de vierde verdieping in de schacht en overleefde de val van twintig meter niet. Het is onduidelijk hoe lang zijn lichaam er al ligt als zijn collega's het vinden. Hij was de hele dag ervoor eigenlijk al zoek, staat in NRC van 10 juli 2019.

Er was geen hek, geen leuning, geen waarschuwingbordje, zelfs geen lamp. Hij was ook nooit gewaarschuwd voor de schacht. Maar er stond wel een stroompaddestoel waar Kupczalójc naar toe moest om zijn boorplader op aan te sluiten. 'Een uitnodiging', oordeelde de rechter en legde hoofdaannemer BAM uit Bunnik en onderaannemer Blitta gevelsystemen uit Venray boetes op. Zij hadden de liftschacht waar de Poolse bouwvakker Pawel Kupczalójc in viel, moeten afzetten. 'Bovendien waren de werknemers onvoldoende gewaarschuwd voor de risico's van valgevaar.' Blitta kreeg een boete van 50.000 euro en BAM eentje van 75.000 euro.

Dodelijke ongevallen

Het tragische ongeval van Pawel Kupczalójc staat helaas niet op zichzelf. Cijfers van de Inspectie Sociale Zaken en Werkgelegenheid (ISZW) laten zien dat er in 2018 twintig doden in de bouw vielen. Maxime Verhagen, voorzitter van Bouwend Nederland, is geraakt door deze cijfers en het leed dat ze vertegenwoordigen. 'De bouw scoort opnieuw te hoog in de ranglijsten van onveilige sectoren: we moeten alles op alles zetten om dit te veranderen. Natuurlijk is de bedrijvigheid in onze branche in het afgelopen jaar aanzienlijk toegenomen, en brengt dit meer risico's met zich mee. Maar laat ik duidelijk zijn: elk dodelijk ongeval is er één te veel', schrijft Verhagen op de website van Bouwend Nederland.

Taalproblemen

Veiligheid is een zaak voor werkgevers, werknemers en opdrachtgevers, aldus Verhagen. 'Er zijn al veel regels, afspraken over veilig werken en over noodzakelijke hulpmiddelen. Meer en meer komt het neer op elkaar aanspreken over onveilige werksituaties.' En daar zit 'm nou net de crux.

Uit het rapport 'Buitenlandse arbeidskrachten in de bouw' uit juni 2019 van het Economisch Instituut voor de Bouw (EIB) blijkt dat communicatie tussen Nederlandse en buitenlandse arbeidskrachten voor problemen zorgt. 'De buitenlandse arbeidskracht spreekt over het algemeen geen Nederlands. Verder is het Engelse taalniveau van zowel de Nederlandse als de buitenlandse arbeidskracht meestal niet zodanig, dat ze een bouwtechnisch gesprek kunnen voeren.' Daarom pleit Bouwend Nederland in een recente campagne dat alle bouwvakkers verplicht tientallen gebaren uit hun hoofd kennen voor ze een Nederlandse bouwplaats mogen betreden. In totaal 26 gebaren voor woorden als 'attentie', 'hé, jij daar' of 'wegwezen' moet het aantal doden in de bouw verminderen.

Tweetalige voorman

De ondervraagden in het rapport geven aan dat zodra een conversatie technisch van aard wordt en er instructies moeten worden gegeven, communicatie een probleem wordt. 'Dit kan risico's opleveren voor de veiligheid en staat efficiëntie van het werken in de weg.

KLOPPEN DE KOELE CIJFERS WEL?

Een op de vijf medewerkers op de bouw is buitenlands, maar er zijn bouwplaatsen waar geen enkele buitenlander rondloopt. En er is ook weer een verschil tussen grote en kleine bedrijven. Of het type werk dat wordt uitgevoerd. Dakdekkers werken met grote regelmaat met buitenlandse collega's en asfaltwerkers zelden. Bij cijfers gaat het om gemiddelden. En het is van belang wie er worden meegeteld. Zo vallen volgens het EIB uitzendkrachten en gedetacheerden in de CBS-statistieken niet onder de bouw, maar onder de uitzendbranche. Daardoor kunnen zij geen onderscheid maken welk deel van de buitenlandse arbeidskrachten als uitzendkracht of gedetacheerde in de bouw werken. Het EIB heeft vervolgens aan de grootste detacheringbureaus voor de

bouw gevraagd hoeveel buitenlandse arbeidskrachten bij hun werken en hoe groot zij hun marktaandeel inschatten. Op basis hiervan heeft het EIB een inschatting gemaakt van het aantal buitenlandse uitzendkrachten en gedetacheerden in de bouw. Volgens Maarten Post, voorzitter van de Stichting ZZP, worden in de Nederlandse bouw ongevallen massaal verzwegen. Dat zei hij in de zomer van 2018 in Cobouw. Post reageerde daarmee op opvallend lage verzuim-na-ongeval-cijfers van het CBS. Volgens de voorzitter van zzp'ers is de één bang voor ontslag, de ander voor hogere premies. Ook bedrijfsarts Fred Boots twijfelt aan de CBS-cijfers. Hij werkt al jaren in de bouwsector. 'Ik heb juist het idee dat het aantal ongevallen weer toeneemt.'

Een in het rapport genoemde praktische oplossing is dat detacheerders en hoofdaannemers werken met een voorman die al langer in Nederland werkt en beide talen beheerst. Cruciaal is dan wel om de uitvoerder veel verantwoordelijkheid te geven. Hij is degene die alle partijen aanstuurt en vertelt wat er moet gebeuren. De voorman spreekt dit weer door met de arbeidskrachten op de bouwplaats. Een andere praktijkoplossing is dat bedrijven mensen inhuren die helpen bij de vertaling van werkinstructies en veiligheidsvoorschriften.

Toename

Het belang van veilig werken voor buitenlandse werknemers zal de komende jaren nog verder toenemen. Buitenlandse arbeidskrachten zullen op bouwplaatsen een steeds grotere rol gaan spelen. Volgens het Economisch Instituut voor de Bouw

(EIB) is in de periode 2015-2017 het aantal buitenlandse arbeidskrachten met ongeveer 20% gestegen naar 40.000. In 2020 zullen er ruim 50.000 buitenlanders op de bouwplaats aan de slag zijn. Het gaat dan vooral om Polen, Roemenen, Hongaren en Bulgaren.

Zooitje

Het EIB stelt in het rapport dat er geen extra ongevallen met buitenlandse krachten zijn, maar dat er vooral problemen zijn met het volgen van regels. Volgens de samenstellers van het rapport kunnen veiligheidskundigen hier een rol spelen. Zo inspecteerde ISZW naar aanleiding van een ernstig ongeval met een rolsteiger begin 2018 een grote bouwlocatie in Utrecht op arbeidsveiligheid. 'De gehele bouwplaats was een zootje', concludeerde de inspecteur. 'Er was sprake van ongezonde en onveilige arbeidsomstandigheden. Werknemers werden blootgesteld

aan lasrook, fysiek te zwaar belast en steigers waren onveilig opgesteld, waardoor er gevaar was voor het vallen van hoogte. En er werden veel buitenlandse werknemers op de bouwplaats aangetroffen die niet goed waren geïnstrueerd.'

Bouwend Nederland is in 2017 gestart met een bewustwordingscampagne 'Bewust Veilig Iedere Dag'. In die campagne werkt de koepelorganisatie aan meer constructieve veiligheid en meer regie op de bouwplaats. Opvallend is dat het campagnemateriaal alleen in het Nederlands beschikbaar is. Voorzitter van Bouwend Nederland, Maxime Verhagen, hamert dit voorjaar in zijn algemeenheid nog maar eens op het belang van veiligheid voor alle medewerkers in de bouw. 'Onze inspanningen leveren nog te weinig resultaat op, maar onze ambitie is en blijft ongewijzigd: nul dodelijke ongevallen.'